

Nástin penzijní teorie a politiky a návrh penzijní reformy a navazující daňové a dotační reformy

prof. Ing. Jaroslav Vostatek, CSc.

Vysoká škola finanční a správní

1. **Prosazováním povinného soukromého pojištění Chicago Boys zradili svou školu:** Privatizace veřejného penzijního systému byla „vynalezena“ Chicago Boys, tj. chilskými absolventy Chicagské univerzity jako součást šokové terapie pro Chile v době Pinochetovy vlády. Milton Friedman a další zastánci Chicagské ekonomické školy přitom požadovali zrušit stávající americké sociální důchodové zabezpečení bez náhrady. Podle této školy se má každý jednotlivec sám rozhodnout, jaké zabezpečení ve stáří si opatří na trhu. Místo toho Chicago Boys vymysleli nahrazení veřejných penzí povinným důchodovým pojištěním – u soukromých penzijních fondů.

2. **„Liberální“ Chicago Boys slibovali vysoké důchody:** Zatímco liberálové v Evropě i jinde požadovali veřejné penze na co nejmenší úrovni, pokud možno bez zřetele na předchozí výdělků občanů, Chicago Boys zavedli v Chile soukromé důchody závislé na výdělcích; přitom slibovali starobní důchody na úrovni asi 70 % předchozího výdělku, za předpokladu celoživotní výdělečné činnosti a jen konzervativních (nízkých) investičních výnosů penzijních fondů.

3. **Privatizace penzí podle Chicago Boys přináší ekonomický zázrak:** S využitím specifických podmínek Chile a účelovou úpravou dat prokazovali Chicago Boys výrazně pozitivní výsledky penzijní reformy, a to dokonce i přínos k ekonomickému růstu. Vznikla teorie, podle níž privatizace veřejného základního penzijního pilíře vede ke zvýšení objemu úspor v ekonomice, růst úspor pak vyvolává produktivní investice a tyto investice se promítají v dodatečném ekonomickém růstu řádu 1-2 % ročně.

4. **Soukromé penzijní spoření generuje obrovský státní dluh:** nárůst míry úspor v ekonomice je podle Chicago Boys vyvolán tím, že penzijní fondy vytvářejí rezervy na úhradu svých budoucích závazků, zatímco stávající veřejné penzijní systémy pracují většinou jen s malými rezervami, popř. bez rezerv („průběžné financování“). K nárůstu míry úspor by však mohlo dojít pouze v případě, když by povinné soukromé penzijní pojištění či spoření bylo sjednáváno navíc, tj. nad rámec dosavadního veřejného penzijního systému. To je však jen teoretická varianta, ve skutečnosti při privatizaci dochází k jednorázové či postupné náhradě veřejného systému systémem soukromým. Privatizace probíhá tak, že stát si jednorázově nebo postupně vypůjčuje peníze, aby tyto prostředky předal penzijním fondům, kde budou připsány na účty klientů. Penzijní fondy tyto prostředky investují a těmto dodatečným úsporám odpovídá nárůst zadlužení státu, který tyto dodatečné úspory odčerpá.

5. **Privatizace penzí podmínkou pro úvěr:** Teorii Chicago Boys převzala a rozvinula Světová banka, v ucelené podobě ve výzkumné zprávě z roku 1994. Již samotný podtitulek této zprávy slibuje podporu ekonomického růstu, pokud dojde k privatizaci. Argumentace zprávy je výrazně účelová, jednostranná. Např. se tvrdí, že v „průběžně financovaném“ penzijním systému existuje implicitní

penzijní dluh („chybějící“ rezervy), který má stejné národohospodářské důsledky jako skutečný („explicitní“) státní dluh. Světová banka v dalším období zásadním způsobem tlačila na privatizaci veřejného penzijního systému v zemích, jimž poskytovala úvěry. Šlo především o postkomunistické země; z dnešních členských států EU tomuto tlaku uniklo jen Česko a Slovinsko, které úvěry od Světové banky nepotřebovaly. V každé zemi se ovšem našlo i dost místních podporovatelů privatizace. Jejich společným rysem byla neznalost fungování a omezené možnosti soukromého pojištění.

6. Od velké privatizace k částečnému opt-outu: Nereálnost teorií a politiky Chicago Boys a Světové banky se v praxi začala ihned projevovat. Především to platí o „tranzitivních nákladech“ privatizace – tím se má na mysli vznik obrovského dodatečného státního dluhu při privatizaci. Jednorázová a úplná náhrada veřejného penzijního pilíře povinným soukromým penzijním spořením vyvolá jednorázové zvýšení státního dluhu v násobcích HDP. Zastánci privatizace se snažili ihned přizpůsobit. Vzniká jakási teorie diverzifikace: veřejný penzijní pilíř je vzat na milost, neboť má nejen údajné nevýhody, ale i výhody oproti povinnému soukromému penzijnímu pilíři. Nejlepší bude, když se privatizace udělá poloviční, aby celý systém stál na dvou nohách: na obou pilířích. A kromě toho bude nejlepší, když všem, nebo části pojištěnců dáme možnost volby – zda chtějí či nechtějí „přestoupit“ z veřejného do soukromého systému. Poloviční privatizaci s dobrovolným a nevratným vyvázáním se ze sociálního starobního pojištění (opt-out) realizovala Dzurindova vláda na Slovensku od roku 2005.

7. Odhalení mýtů na sebe nedalo dlouho čekat: Výzkumná zpráva Světové banky z roku 1994 vyvolala také intenzivní zkoumání výchozích hypotéz této zprávy. Do historie penzijní teorie a politiky se zapsal příspěvek Josepha Stiglitze a Petera Orszaga na konferenci Světové banky v roce 1999, v němž základy penzijní teorie Světové banky charakterizovali jako mýty. Penzijní politika Světové banky se poté zásadně proměňuje.

8. Sociální pojištění zpět ve hře: V roce 2003 Světová banka uspořádala konferenci ve Švédsku, aby na ní rozvinula zcela novou teorii a politiku, která vyúsťuje v tzv. Panevropský penzijní systém, určený pro země EU. V tomto systému již povinný soukromý penzijní pilíř zcela chybí. Ústředním pilířem tohoto systému je modernizované sociální starobní pojištění, které je postaveno na bázi zásluhovosti. Součástí systému jsou ještě dvě „křídla“: sociální penze a soukromé penze. U obou křídel se předpokládá, že budou významnými pilíři systému. Sociální pojištění je opět základním penzijním pilířem, stejně jako tomu je ve většině zemí a teorií dříve. Soukromé pojištění shrnuje dřívější pilíře podnikových penzí a individuálních penzí, což naznačuje i rovný přístup k těmto oběma dřívějším pilířům. Sociální penze byly dříve v pojetí Světové banky jediným veřejným penzijním systémem, nyní jsou křídlem k sociálnímu pojištění jako k základnímu penzijnímu pilíři.

9. Investiční riziko v soukromém pojištění přebírají klienti: V posledních desetiletích se podstatně změnilo soukromé i veřejné penze. Na přelomu 70. a 80. let, po kritice klasického kapitálového pojištění, se zejména v USA rozvíjí tzv. univerzální životní pojištění, které se z technického hlediska opírá o konstrukci bankovních produktů. V tomto pojištění se klientům zřizuje osobní účet, na němž probíhají všechny podstatné operace životního pojištění. Přijaté pojistné se připisuje na účet v den jeho přijetí. Z účtu se platí poplatky za pojistnou ochranu i za správu pojištění, případně i za investování prostředků apod. „Volné“ prostředky na účtu klienta jsou investovány podle smlouvy či dispozic klienta, popř. jsou zhodnocovány jako vklad v bance. Klasické kapitálové pojištění se takto – z technického i obsahového hlediska – rozčlenilo na rizikové pojištění a na spoření, resp. investování.

Tento produkt přebírají i penzijní fondy a takto vzniká „příspěvkově definovaný“ (DC) systém, resp. produkt. Produkt DC je vlastně penzijním spořením, resp. investováním, neobsahuje rizikové pojištění, klient nese celé investiční riziko – pokud není součástí produktu garance penzijního fondu. U produktu DC není podstatné, zda „naspořené“ prostředky na osobním účtu klienta budou vyplaceny jednorázově, ve splátkách, nebo zda bude následovat výplata doživotní penze.

10. Selhání trhu doživotních penzí: Standardním poznatkem učebnic veřejné ekonomiky je selhání soukromých trhů anuit, odvozané z několika skutečností, z nichž část platí jen v podmínkách trhu s typickým soukromým důchodovým pojištěním, jímž je pojištění dobrovolné. Jen při možnosti volby může docházet k tzv. antiselekcii rizik (adverse selection), kdy tendenci k uzavření důchodového pojištění nelze očekávat u osob s podprůměrným zdravím. Z toho bezprostředně vyplývá nutnost odpovídající korekce používaných úmrtnostních tabulek, k tomu navíc s rizikovou přírůžkou. Ještě větším, zcela zásadním problémem je to, že valný zájem o důchodové pojištění nemají ani osoby s nadprůměrným zdravím. Důchodové pojištění je totiž příliš dokonalým způsobem zabezpečení ve stáří, při „výskytu“ této pojistné potřeby, ve srovnání s obvyklým uvažováním lidí. V této souvislosti se hovoří o „krátkozrakosti“, dávání přednosti dnešní spotřebě před nejistou budoucností a ještě možná větším argumentem je požadavek „návrtnosti“ prostředků vložených do pojištění, což vede k preferenci pojištění s jednorázovým plněním před pojištěním doživotního důchodu. Dokumentuje to i chování klientů českých penzijních fondů v prvním desetiletí jejich fungování, kdy jim zákon nařizoval používat nesprávné, statistické úmrtnostní tabulky; kdyby se tito klienti chovali racionálně (a brali si doživotní penzi), tak by všechny penzijní fondy, které nabízely doživotní penzi, „klekly“. Současně ovšem platí, že o prodeji životního (a důchodového) pojištění rozhoduje marketing, nikoliv kvalita a výhodnost jednotlivých produktů. I to ukazuje zásadní význam státní penzijní politiky; ta musí dát zcela jasně najevo, které produkty jsou výhodné pro odpovídající zabezpečení většiny obyvatelstva. V žádném případě nelze spoléhat na dobrovolné důchodové pojištění.

11. Selhává i trh povinného důchodového pojištění: Základním problémem soukromého důchodového pojištění je dlouhodobost smluv důchodového pojištění a obtížnost předvídání střední délky života; již samotné „riziko dlouhověkosti“ (longevity risk) je zásadním problémem pojistitelnosti doživotních penzí ze strany soukromých pojišťoven. To platí i v podmínkách povinného soukromého důchodového pojištění, kdy je povinná i doživotní starobní penze – bez možnosti kapitálové opce (jednorázového „vyrovnání“) či jiné opce. Problém pojistitelnosti dostatečně neřeší ani zcela zásadní státní regulace či emise speciálních státních dluhopisů, jimiž by se riziko dlouhověkosti mělo přenášet na státní rozpočet. Jediným „řešením“ by byl přesun rizika, „zbývajícího“ po využití státní regulace a státních longevity bonds, na klienty formou „investičních penzí“, a to za velmi vysoké jednorázové pojistné. I pro soukromý sektor je nejjednodušším řešením vzdát poskytování doživotních penzí jako svůj (významný) byznys a přenechat tuto činnost státu. Tím se soukromé penzijní pojištění redukuje na „penzijní spoření“, v němž ovšem žádná doživotní penze nefiguruje. Doživotní penze je přitom ideálním způsobem zabezpečení ve stáří. Toto zabezpečení může s dobrými podmínkami poskytnout pouze veřejný penzijní systém.

12. Sociální pojištění s technikou soukromého pojištění: Modernizované sociální starobní pojištění je z technického hlediska „příspěvkově definovaným“ systémem (DC), ale bez investičního rizika, které v soukromém systému DC nese klient. Modernizované sociální starobní pojištění je v literatuře označováno jako nefinanční DC (NDC), kdežto DC s finančním umístěním příspěvků je označován jako finanční DC (FDC). Přitom i v NDC se doporučuje vytvářet rezervní, výkyvový fond, umožňující

dlouhodobější stabilizaci parametrů systému NDC. Na menší výkyvy i na postupnou dlouhodobější úpravu systému NDC je účelné využívat automatický vyrovnávací mechanismus. Součástí systému NDC je i poskytování doživotních penzí, s konstrukcí (technikou) převzatou od soukromých pojišťoven: stav osobního účtu (v místní měně) se vydělí aktuální očekávanou střední délkou života osoby ve věku pojištěnce odcházejícího do penze, modifikovanou valorizačním koeficientem.

13. Rozdvojení veřejného penzijního pilíře: Ve většině vyspělých zemí se využívá systému sociálního důchodového pojištění, v němž se kombinuje zásada ekvivalence (zásluhovosti) a zásada sociální solidarity. U nás se slangově hovoří o sociálním pojištění, zejména ve smyslu pojistného na sociální zabezpečení a na státní politiku zaměstnanosti. Ve skutečnosti má české veřejné „důchodové pojištění“ blíže k modelu univerzálního důchodu, který zásadu ekvivalence zcela potlačuje. A to přesto, že při výpočtu důchodu se plně zohledňuje doba pojištění (zaměstnání). Naproti tomu výdělky již od 10 500 Kč měsíčně jsou při výpočtu důchodu velmi tvrdě redukovány, a to do té míry, že Ústavní soud shledal příslušné redukční hranice protiústavními a příslušný paragraf zákona o důchodovém pojištění k 30. 9. 2011 zrušil. V Panevropském penzijním systému se tento problém řeší tím, že veřejné penzijní pilíře jsou dva: NDC (základní pilíř) a sociální penze (jedno ze dvou křídel). Sociální penze jsou výrazem zásady sociální solidarity, kdežto modernizované sociální starobní pojištění (NDC) je postaveno na zásadě ekvivalence. Spořicí fázi NDC lze považovat za povinné spoření.

14. Ekvivalence jako v soukromém pojištění: Modernizované sociální starobní pojištění (NDC) je odpovědí systému sociálního pojištění na výzvy soukromého sektoru a daňové teorie a politiky. Maximální možné přiblížení konstrukce sociálního starobního pojištění soukromému pojištění sleduje cíl, aby pojistné NDC co nejméně fungovalo jako daň, která působí jako tzv. daňový klín – vložený mezi cenu práce pro zaměstnance a pro podnik a vedoucí ke ztrátě obecné ekonomické efektivity. Čím více budou pojištěnci považovat prostředky na svém osobním účtu v systému NDC za „své“, za svůj kapitál, tím méně se budou snažit před tímto „zdaněním“ unikat. Neformální ekonomika je zásadním problémem v mnoha, ne-li všech postkomunistických zemích – a promítá se i do výše budoucích penzí. Ekvivalence v soukromém pojištění či spoření byla jedním z uváděných důvodů pro privatizaci veřejných penzijních systémů. V jihoamerických zemích, v nichž došlo k plné či částečné privatizaci veřejných penzí, se uvedené působení nepotvrdilo. Možným vysvětlením je fungování systému FDC, nahodilost investičních výnosů, kterou klienti vůbec nemohou ovlivnit; mohou pouze zmateně pobíhat mezi penzijními fondy. Systém NDC je zde v zásadě ve výhodě, vliv finančního trhu na jeho „výnosy“ je v podstatě nulový.

15. Sociální prvky i v modernizovaném sociálním starobním pojištění: I když teoreticky lze všechny sociální prvky dosavadního systému veřejného starobního zabezpečení převést do pilíře sociálních penzí, některé z nich je účelné ponechat v základním pilíři. Platí to především o náhradních dobách pojištění, které lze snadno transformovat na pojistné placené státem (ze státního rozpočtu) za příslušné „státní pojištěnce“. Pojistné za státní pojištěnce se připisuje na osobní účet klienta a vkládá se do rezervního fondu systému NDC – v roce „náhradní doby“. Stav prostředků v rezervním fondu NDC je součástí (parametrem) automatického vyrovnávacího mechanismu systému NDC, stejně jako aktuální stav osobních účtů a penzijních závazků. I tato konstrukce využívá pojistně-matematických zásad soukromého pojištění a umožňuje tak i určité srovnání výhodnosti NDC a FDC pro pojištěnce s nadprůměrnými výděly. Tím odpadá i argument Topolánkovy vlády ve prospěch opt-outu z dnešního českého veřejného systému, spočívající v potřebě (možnosti) vyšší zásluhovosti pro osoby

s vyššími výdělky. NDC je plně ekvivalentní systém, stejně jako FDC; nicméně přitom je zcela zásadní rozdíl ve výsledných efektech systému, daný násobně vyššími (celkovými) správními náklady soukromého systému.

16. Jednorázová reforma veřejných penzí je žádoucí: Jednoduchost a transparentnost NDC umožňuje rychlý přechod k novému základnímu penzijnímu systému. NDC již funguje v celé řadě zemí, vzorem může být Švédsko. Důležité je si v detailech nevymýšlet česká specifika, v maximální míře převzít zahraniční know-how; lze přitom zřejmě počítat se součinností a pomocí Světové banky, která doporučuje jednorázový a úplný přechod – k jednomu dni u všech stávajících pojištěnců. Reformu lze uskutečnit i „zpětně“, např. k datu 1. 1. 2012.

17. Vytvoření sociálních důchodů: Stávající starobní důchody mají 2 složky: tzv. základní výměru důchodu a tzv. procentní výměru důchodu. Základní výměra důchodu je jednotná pro všechny důchodce a činí nyní 2 170 Kč měsíčně. Základní výměra důchodu je svou povahou sociální penzí a lze ji jednoduše i takto nově označit. Do rangu sociálních penzí patří i institut minimální výše procentní výměry důchodu; toto minimum dnes činí 770 Kč měsíčně. Tyto sociální penze lze koncipovat a konstruovat i jinak, než je tomu dnes; taková reforma se však nestihne v horizontu 1-2 let a proto se v této fázi nenavrhuje. Navrhujeme nejjednodušší řešení: základní výměru všech stávajících důchodů 2 170 Kč přejmenovat na sociální důchod a zvýšení procentní výměry na minimální výši 770 Kč vyčlenit ze stávající procentní výměry důchodů a pojmenovat ji příplatek k sociálnímu důchodu.

18. Dva důchody místo jednoho dvojitého: Základním penzijním pilířem nově bude sociální starobní pojištění, které bude poskytovat starobní důchody podle systému NDC. Všechny dosavadní vyplácené starobní důchody se rozčlení na sociální důchod a na nový starobní důchod, aniž by se přitom změnila celková výše dosavadního důchodu. V dalším budou tyto důchody valorizovány podle pravidel, která budou – obecně – odlišná pro sociální důchody a pro starobní důchody. Oba důchody budou vypláceny současně.

19. Vznik osobních účtů pojištěnců: Pro všechny pojištěnce se vypočte důchodový nárok podle dosavadního zákona – pokud jde o procentní výměru starobního důchodu. Tento důchodový nárok bude převeden na stav osobního účtu pojištěnce reverzní operací k výpočtu penze v systému NDC. Po dobu několika let bude možno zpřesňovat podklady pro výpočet důchodu. Od data reformy bude na osobní účet připisováno zaplacené pojistné sociálního starobního pojištění. Stav osobního účtu bude každoročně sdělován pojištěnci a valorizován podle stanovených pravidel.

20. Pojistné a mzdová reforma: Pojistné již nebude sloužit k financování sociálních důchodů. Pojistné sociálního starobního a dalšího pojištění bude platit pojištěnec z výdělku do výše výdělkového stropu ve výši 150 % průměrné celostátní mzdy. Souběžně s důchodovou reformou proběhne mzdová reforma, spočívající v jednorázovém zvýšení dnešních mezd o dosavadní pojistné placené zaměstnavatelem. Pojistné bude opět odčitatelnou položkou při výpočtu daně z příjmů ze závislé činnosti.

21. Daňová reforma je nezbytná: Česká daň z příjmů se výrazně odchyľuje od mezinárodních standardů, zejména ve vztahu k pojistnému sociálního pojištění. Přechodem na placení pojistného výhradně pojištěncem se automaticky zruší koncept superhrubé mzdy, který je sám o sobě protiústavní tím, že znamená uměle vyšší zdanění pracovních příjmů oproti příjmům kapitálovým.

Kromě toho vede koncept zdaňování superhrubé mzdy, v kombinaci s platným výdělkovým stropem ve výši 600 % průměrné celostátní mzdy, k degeneraci daňového zatížení pracovních příjmů v pásmu nad výdělkovým stropem. Stávající „rovná daň“ je progresivní a degenerativní a tím pádem i částečně asociální, nehledě již na její protiústavnost.

22. Zdaňovat i důchody a dávky sociálního pojištění vůbec: Dnes jsou u nás zdaňovány starobní důchody vyšší než 24 000 Kč měsíčně, zdaňuje se částka důchodu přesahující tuto výši. Tento v mezinárodním srovnání v podstatě extrémní přístup neodpovídá modelu sociálního pojištění; při jednorázové důchodové, mzdové a daňové reformě se změní: starobní i sociální důchody, jakož i (další) dávky sociálního pojištění budou plně zdaněny daní z příjmů fyzických osob, jako každý jiný příjem těchto osob. Všechny tyto dávky budou valorizovány tak, aby při jejich zdanění základní sazbou daně z příjmů (vybírané formou srážky) se čistá výše dávky nezměnila. V orientačních kalkulacích výsledků důchodové, mzdové a daňové reformy předpokládáme, že příjmy přesahující 150 % průměrné celostátní mzdy budou zdaňovány vyšší (klouzavě progresivní) sazbou ve výši součtu základní sazby daně z příjmů a celkové sazby pojistného sociálního pojištění. Jsme si však vědomi toho, že rozhodnutí o počtu a výši sazeb daně z příjmů fyzických osob je navýsost politickým rozhodnutím.

23. Změna koncepce invalidních důchodů: Konstrukce výpočtu plných invalidních důchodů (dnes „invalidních důchodů pro invaliditu 3. stupně“) je u nás analogií dosavadního výpočtu starobního důchodu. Při důchodové reformě se výpočet starobního důchodu zcela mění a to již samo o sobě odhalí problematičnost dosavadního výpočtu invalidních důchodů. Zásadní problém v nízkém respektování zásady ekvivalence platí nejen u starobních, ale i u invalidních důchodů. Předpokládáme transformaci nově přiznávaných invalidních důchodů na tzv. nemocenskou koncepci, kdy invalidní důchod je vypočítáván z průměrného výdělku pojištěnce v předchozích několika (např. třech) letech, bez zřetele na (zpravidla vyšší) dosavadní počet let pojištění. Sazba invalidního důchodu (v relaci k uvedenému výdělku) bude jednotná, uplatní se výdělkový strop ve výši 150 % průměrného celostátního výdělku při výpočtu invalidních důchodů i pojistného. Dosavadní i nové invalidní důchody budou transformovány na 2 důchody: na sociální důchod a nový invalidní důchod. Pojistné sociálního invalidního pojištění bude integrováno s pojistným sociálního nemocenského pojištění, nově půjde o jedno odvětví sociálního pojištění, s jedním výdělkovým stropem.

24. Starobní pojištění invalidů: Sociální invalidní pojištění bude sice odděleno od sociálního starobního pojištění (NDC), invalidé však budou pojištěni v systému NDC. Pojistné na sociální starobní pojištění invalidů bude platit Nemocenská a invalidní pojišťovna, resp. odpovídající organizační složka Sociální pojišťovny či ČSSZ. Toto pojistné může být odvozováno z vypláceného invalidního důchodu (nízká varianta), nebo z imputovaných výdělků invalidů (vysoká varianta). Pojistné bude připisováno na osobní účet pojištěnce v systému NDC a při dosažení stanoveného věku bude invalidní důchod nahrazen starobním důchodem, vypočteným podle schématu NDC.

25. Sdílení důchodů místo vdovských a vdoveckých důchodů: Vdovské a vdovecké důchody jsou přežitkem, vyplácejí se v podstatě na úkor starobních důchodů – při dané výši celkových výdajů na starobní a invalidní důchody. Zahraniční prameny doporučují umožnit dobrovolné sdílení starobních důchodů, resp. příslušných důchodových nároků vzniklých v době společného života manželů. V podmínkách systému NDC se toho dosáhne přesunem prostředků mezi osobními účty manželů. Právo na sdílení důchodových nároků za dobu společného života (manželství) lze nově přiznat rozvedeným

manželům. Teoreticky optimální variantou by bylo, kdyby se pojistné placené manželi do NDC zprůměrovalo v každém kalendářním roce trvání manželství, nejlépe se souhlasem obou manželů. Výplatu dosavadních vdovských a vdoveckých důchodů by bylo nejlépe také zastavit, popř. tyto důchody přesunout do pilíře sociálních penzí. Nejvhodnějším nástrojem zabezpečení individuálních a rodinných potřeb pro případ smrti partnera či živitele je klasické soukromé pojištění pro případ smrti.

26. Univerzální sirotčí důchody: Sirotčí důchody lze transformovat na univerzální dávku státní sociální podpory, nezávislou na výši výdělku či důchodu zemřelého rodiče, jakož i nezávislou na věku sirotka. Již vyplácené sirotčí důchody se – variantně – měnit nebudou, nově se sečte jejich základní a procentní výměra a dále se tento součet bude posuzovat jako nedílný celek.

27. Dědění naspořené kapitálu je dražší variantou: V soukromém kapitálovém nebo investičním životním pojištění se obvykle stanoví obmyšlený, tj. oprávněná osoba pro případ smrti pojištěného klienta, která je příjemcem pojistného plnění. V univerzálním životním pojištění, jímž je i systém FDC, se při smrti klienta v nejjednodušším případě vyplácí zůstatek osobního účtu klienta obmyšlenému (v typickém západním univerzálním životním pojištění se variantně vyplácí též pojistná částka, nebo součet pojistné částky a zůstatku osobního účtu). Tyto konstrukce produktů mají především marketingové pozadí, primárně nejde o pojistné potřeby. V systémech povinného FDC je možnost volby podstatně omezena, a to na zákonné dědice, pozůstalé klienta. Přitom by bylo možno v zákoně zakotvit, že naspořené prostředky při smrti klienta „propadají“ ve prospěch souboru klientů, tím by se produkt zlevnil. Pro pojišťovnu to není problém, pro penzijní „spořitelnu“ to však již problém být může, protože jde o prvek pojištění. Regulatorně se to dá zvládnout, ostatně v EU je možno provozovat i „tontiny“, což je složitější produkt. A naopak, kdyby to bylo nutné v zájmu postoje klientů k systému moderního sociálního pojištění (viz „daňový klín“), tak umíme i k tomuto produktu přibalit pozůstalostní pojištění, nebo koneckonců i výplatu naspořených prostředků pozůstalým či dědicům.

28. Změna koncepce pojistného na všeobecné zdravotní pojištění: Bez ohledu na případnou reformu veřejného zdravotního pojištění jako takového je racionální zásadně změnit koncepci pojistného v tomto pojištění. Vybírání pojistného od pojištěnců nebo jejich zaměstnavatelů ztratilo ve světě samostatný smysl a v systému více zdravotních pojišťoven je skutečné pojistné, uhrazující výdaje zdravotních pojišťoven, placeno státem (centrálním zdravotním fondem), a to diferencovaně podle rizika, jehož ukazateli u nás – v systému tzv. úplného přerozdělování pojistného – jsou pohlaví a věk pojištěnce. Doporučujeme převzít německý nebo nizozemský model, kdy je brána na zřetel i morbidita (nemoci a invalidita) jednotlivých klientů zdravotních pojišťoven. Státními pojištěnci tak u nás budou nejen děti, důchodci a některé další menší skupiny obyvatelstva, ale i zaměstnanci. Vybírat dosavadní pojistné na všeobecné zdravotní pojištění nemá ekonomický smysl, samozřejmě kromě smyslu fiskálního. Není spravedlivé vybírat zdravotní daň od zaměstnanců (a od OSVČ) a kombinovat ji se státními dotacemi ve formě plateb za státní pojištěnce. Elementární spravedlnost vyžaduje jednotný přístup k financování veřejně poskytované zdravotní péče. Univerzální zdravotní péče se vymkla (vyčlenila) ze systému sociálního pojištění, musí být proto primárně financována ze státního rozpočtu, při existenci více veřejných (ale i soukromých!) zdravotních pojišťoven formou pojistného placeného státem za jednotlivé pojištěnce. To nevylučuje placení téhož pojistného těmi rezidenty, které stát nezařadí mezi státní pojištěnce. Změna koncepce pojistného na veřejné zdravotní pojištění vede v našem schématu ke zvýšení úlohy daně z příjmů v systému veřejných příjmů, na úkor

dosavadního pojistného na veřejné zdravotní pojištění. Nové pojistné na veřejné zdravotní pojištění není rozpočtovým příjmem, ale rozpočtovým výdajem.

29. Pokles pojistného kompenzován růstem daně z příjmů: Zrušení dosavadního pojistného na všeobecné zdravotní pojištění, zřízení pilíře sociálních penzí a přechod sirotčích důchodů do systému státní sociální podpory povedou ke snížení celkového objemu dosavadního pojistného na sociální a zdravotní pojištění. Tento výpadek příjmů státního rozpočtu v modelu naší důchodové a daňové reformy nahrazujeme primárně zvýšením výnosů daně z příjmů fyzických osob; je to v zájmu maximálního omezení zásahů do celé soustavy veřejných příjmů, vynuceného primárně důchodovou reformou a sekundárně i odstraněním nejkřiklavějších závad daně z příjmů fyzických osob, vzniklých v posledních letech. Obecně by výpadek veřejných příjmů mohl být nahrazen jen zvýšením jiných daní, nicméně navrhovaný postup nás přibližuje k daňovému mixu obvyklému ve většině západních zemí – pokud jde o úlohu příspěvků na sociální zabezpečení a daně z příjmů.

30. České penzijní připojištění je v rozporu s právem EU: Penzijní připojištění se státním příspěvkem je velmi originálním produktem. Ne ani tak pro svou základní konstrukci, která je kombinací (techniky) univerzálního životního pojištění (1. časová fáze produktu) a důchodového pojištění (2. časová fáze produktu) za jednorázové pojistné, jímž jsou naspořené prostředky v první fázi. Jde tedy o systém FDC s navazující možností pobírání penze. Označení produktu lze označit za marketingové – penze si totiž skoro nikdo nebere, přitom zákonodárce dával najevo, že starobní penze je základním účelem produktu a že klient si může vzít jednorázové plnění („vyrovnání“) jakoby jen místo penze. O penzi v praxi tedy v podstatě nejde a nejde také ani o „připojištění“, protože jde o zcela samostatný produkt, který je z pohledu českého i evropského pojistného práva soukromým pojištěním – byť jen díky nároku na penzi. Smlouva o penzijním připojištění se státním příspěvkem je smlouvou pojistnou a od vstupu Česka do EU je tento produkt fakticky „mimo zákon“, resp. příslušnou směrnicí EU. Zákon o penzijním připojištění měl být dávno zrušen a české penzijní fondy a jejich produkty měly být plně podřízeny českému pojistnému právu, které je – v tomto směru – konformní s právem EU. Komise EU si toho zřejmě zatím nevšimla, asi také proto, že evropské a světové penzijní fondy většinou neposkytují penzijní pojištění v třetím klasickém pilíři důchodového zabezpečení – jako je tomu u nás, ale operují ve druhém klasickém pilíři, tj. obsluhují podnikové systémy (podnikové penze), a to nejrůznějšího druhu – a také s velkým vějířem skutečných a potenciálních problémů.

31. Odmítnutí podnikových penzí z ideologických a politických důvodů: Český produkt zvaný penzijní připojištění se státním příspěvkem vznikl na objednávku vlády poté, co Klausova vláda odmítla zavést klasický druhý pilíř důchodového zabezpečení, podnikové penze provozované příslušnými podnikovými penzijními fondy. Podnikové penze byly odmítnuty jako produkt korporativismu, individuální penze dostaly zelenou s tím, že jde o naplnění „občanského principu“. Přitom bylo nebo mohlo být jasné, že požadovaný produkt mohou provozovat soukromé pojišťovny. Trh soukromého pojištění tehdy však téměř neexistoval a vlastně ani zcela dominantní Česká pojišťovna nebyla zcela připravena začít provozovat univerzální životní pojištění. Na realizační úrovni byla zřejmá snaha využít nového produktu k vytvoření nových podnikatelských subjektů na pojistném trhu. Penzijní fondy začaly být zakládány převážně českými podnikatelskými subjekty bez vazby na pojišťovny, včetně několika velkých výrobních podniků. Paralelně vznikly i zcela nové dealerské sítě k prodeji nového, velmi silně dotovaného produktu. Následoval déletrvající proces prodeje penzijních fondů uvedenými podnikatelskými subjekty, který vedl k úplnému vytlačení těchto subjektů z vlastnických pozic a ke vzniku struktury tohoto segmentu trhu životního pojištění, který je ovládán

v podstatě několika stejnými finančními skupinami, jako je tomu na druhém, klasickém segmentu trhu životního pojištění.

32. Podnikové příspěvky na individuální penze: I přes odmítnutí podnikových penzí z ideologických a dalších důvodů bylo od samého počátku umožněno podnikům přispívat zaměstnancům na jejich penzijní připojištění se státním příspěvkem. Dokonce tyto příspěvky podniků byly využity jako nástroj podstatné eliminace penzijních výhod vybraných profesí, které jsme převzali z předchozího režimu. Eliminovány byly tzv. pracovní kategorie s odůvodněním, že příslušné podniky (např. doly) mohou svým zaměstnancům (horníkům i dalším) přispívat na jejich penzijní připojištění.

33. Corporate governance zahraničních penzijních fondů: Celá řada zahraničních a mezinárodních organizací se zabývá problematikou corporate governance penzijních fondů. Přitom se rozlišují tři hlavní účastníci, resp. aktéři (stakeholders), jejichž oprávněné zájmy by měly být touto metodou zabezpečovány: zaměstnanci (zapojení v systému podnikových penzí), zaměstnavatelé (sponzoři) a manažeři penzijních fondů. Hlavní důraz přitom bývá kladen na příjemce plnění – zaměstnance (klienty), kteří jsou stavěni do pozice příkazce (principal) s tím, že vykonavateli (agents) jsou oba další uvedení aktéři (stakeholders), použijeme-li terminologii teorie zastoupení (agency theory). Problémy podle těchto přístupů vznikají z důvodu asymetrie informací a rozdílných zájmů. Přidáme-li k tomu vysoce komplexní problematiku kalkulace dávek (plnění) a rychle se měnící globální finanční trhy (včetně zcela nových a i sotva průhledných investičních produktů), tak je zřejmé, že jednotliví účastníci z řad zaměstnanců nejsou vůbec schopni sledovat své „agenty“, nehledě na jejich individuální zájmy. Přitom nejen v penzijních fondech bývají jedny a tytéž osoby jak v pozici principálů, tak i agentů. Trustees (zmocněnci), resp. členové správní rady jsou agenty klientů a současně i principály ve vztahu k manažerům portfolia penzijního fondu. K tomu dodejme, že penzijních fondů jsou v jedné zemi statisíce, v USA možná i milióny. EU, OECD a mezinárodní organizace doporučily celou škálu institucionálních uspořádání a nástrojů, které snižují riziko špatného řízení a podvodu ze strany agentů: dohled, jednacích řády a právo na informace. Publikují se také nejlepší praktiky (best practices) managementu fondu. Zatím však chybí srovnávací studie, které by se zaměřily na efekty působení představitelů klientů a informační otevřenosti na výši a bezpečnost penzijních dávek.

34. Podnikové penze – od věrnosti k přenositelnosti: Původním hlavním účelem podnikových penzí byla motivace zaměstnanců k věrnosti podniku. K tomu patřila i ztráta nároku na podnikovou penzi při předčasném a nežádoucím odchodu zaměstnance z podniku. Spočívala-li podniková penze ve sjednání životního pojištění podnikem ve prospěch zaměstnance, tak při takovém odchodu zaměstnance podnik vypověděl smlouvu o životním pojištění a odkupné od pojišťovny si ponechal. Další vývojovou fází podnikových penzí v řadě zemí bylo jejich větší rozšíření díky tlaku odborů, které v několika zemích (s nízkou úrovní základního, veřejného penzijního pilíře) dokonce vyústilo až v povinné podnikové penze – odbory napomohly k dominanci soukromého pojištění. Účelem dnešních podnikových penzí již v zásadě není motivace zaměstnanců, ale využívání státní podpory podnikových penzí, k jejímuž rozvoji došlo po 2. světové válce. Ty podniky, které si to mohou dovolit, poskytují podnikové penze jako zaměstnaneckou výhodu; podnikové penze jsou také předmětem kolektivního vyjednávání. Státní podpora spočívá v uznání tohoto benefitu jako daňového nákladu v podnicích a někde tentýž režim platí i při stanovení vyměřovacího základu pro pojistné sociálního pojištění. Obdobně se státní podpora uplatňuje, resp. může uplatňovat ve vztahu k zaměstnancům – příspěvek podniku není zahrnován do základu daně z příjmů fyzických osob, případný příspěvek

zaměstnanec je odečítán od téhož základu daně. Liberální přístup, odmítající státní podporu podnikových penzí, se dnes vyskytuje pouze u nás; před rokem 2007 ještě důslednější liberální politiku prováděl Nový Zéland – nepodporoval ani individuální penze. Všechny mezinárodní instituce dnes požadují přenositelnost důchodových nároků při změně zaměstnavatele, což je pravý opak dřívějšího věrnostního principu.

35. Ratio podnikových penzí: Překonáním původního účelu podnikových penzí ztrácí tento pilíř důchodového zabezpečení své opodstatnění vyvěrající ze zájmu podniku, resp. jeho vlastníků. Primární zájem na podnikových penzích přechází na zaměstnance a odbory. Klíčovou otázkou se stává státní podpora podnikových penzí – pokud existuje, tak se podnikové penze stávají primárně nástrojem využívání státní podpory, nikoliv nástrojem důchodového zabezpečení. Zásadní otázkou je, zda tedy stát má vůbec poskytovat státní podporu podnikovým penzím. Teorie se těmto otázkám v podstatě nevěnuje, což lze vysvětlit tím, že v celé řadě zemí jsou tyto penze natolik rozšířeny, že nikoho ani nenapadne, že by se druhý pilíř důchodového zabezpečení mohl zrušit. Česká praxe přitom dokládá, že příspěvky podniků na individuální penze jsou alternativním řešením. Moderní ratio podnikových penzí lze hledat jen v oblasti nákladů na poskytování penzí, ve srovnání s penzemi individuálními a případně i veřejnými. Případně je možno ještě zvažovat účelový argument, podle něhož se pomocí podnikových penzí dosahuje vyšší pojištěnosti klientů.

36. Nedostatečné rezervy velkého počtu zahraničních penzijních fondů: Podnikové a podobné penzijní fondy původně poskytovaly jen tzv. dávkově definované penze (DB), s konstrukcí obdobnou původnímu sociálnímu pojištění. Na penzi v předem definované výši je v tomto systému nárok po splnění podmínek (doba pojištění, důchodový věk apod.), penze je obvykle funkcí výdělku. V závislosti na těchto parametrech se pravidelně zjišťují potřebné pojistně-technické rezervy, pokud penzijní fondy fungují podle pravidel platných pro životní pojišťovny. Investiční riziko u těchto produktů obvykle nesou penzijní fondy. Nežádka se stává, že tyto penzijní fondy nemají dostatek rezerv podle těchto pravidel; charakterizují se pak jako „podfondované“ (underfunded), resp. podkapitalizované. V některých zemích existují i penzijní fondy, resp. podnikové penze bez systematického vytváření jakýchkoliv rezerv, popř. se tyto rezervy běžně používají ve financování zřizovatelských podniků. V zájmu odstranění uvedených problémů dochází stále častěji k náhradě dávkově definovaných produktů produkty typu FDC. Problémy se tak řeší na úkor klientů – ti přebírají investiční riziko. Pro účely důchodového zabezpečení jsou produkty typu DB daleko výhodnější pro klienty, než produkty FDC.

37. Penzijní směrnice EU má posílit konkurenci a snížit náklady: Směrnice EU z roku 2003, o regulaci institucí poskytujících podnikové penze, usiluje o vytvoření regulovaného celoevropského trhu podnikových penzí, který by vedl ke snížení nákladů na poskytování těchto penzí. Touto směrnicí se dává najevo preference těch penzijních institucí, které poskytují produkty nikoliv podkapitalizované. Směrnice se netýká kvazipojistných systémů, které netvoří pojistně-technické rezervy jako pojišťovny. Směrnice nenarušuje národní regulaci např. soukromých pojišťoven. Evropské penzijní instituce, využívající Penzijní směrnice EU, vytvářejí pro jednotlivé státy EU samostatné divize, které musí respektovat legislativu dané země. Česko nemá vytvořenu legislativu pro instituce poskytující podnikové penze a odmítá ji vytvořit – dnes možná již ne z ideologických důvodů. Z čistě odborného hlediska jde však o problém uměle vytvořený: stejně jako řada českých podniků měla své penzijní fondy po roce 1994, tak i dnes může mít nejen stávající penzijní fondy (neodpovídající legislativě EU), ale i své životní pojišťovny, které mohou být poskytovateli podnikových penzí. Opatří-li si evropské

penzijní instituce licenci na životní pojištění v kterékoliv členské zemi EU, tak mohou poskytovat podnikové penze v Česku – pokud produkt bude mít charakter životního pojištění. Pojišťovny podle evropského práva mohou poskytovat mj. i produkt odvětví životního pojištění, které se nazývá správa skupinových penzijních fondů. Česko má zřejmě dostatečnou legislativu pro poskytování podnikových penzí v souladu s Penzijní směrnicí EU a nepotřebuje vytvářet speciální legislativu pro instituce poskytující podnikové penze; je však o tom třeba přesvědčit EK. Posílení konkurence na českém trhu podnikových penzí je ovšem žádoucí.

38. Vysoké dotace a nízké výnosy českých penzijních fondů: Penzijní připojištění má nejvyšší dotace ze všech zemí OECD. Bez těchto dotací by produkt byl v zásadě neprodejný, neboť čisté reálné výnosy celého systému za celou dobu existence jsou nulové, resp. mírně záporné. Přitom žádný z penzijních fondů nevyplatil – za celé období existence od roku 1994 – dividendu svým akcionářům. To by měly penzijní fondy, regulátor (MF) a dohled (ČNB) vysvětlit. Rozhodně to není normální. Trh penzijního připojištění je vysoce koncentrovaný: prvních 7 penzijních fondů, patřících do 5 finančních skupin se podílí na celkových aktivech všech penzijních fondů 83 %, na celkovém počtu účastníků 85 %. To signalizuje velmi nízkou úroveň konkurence. Díky vysokým dotacím se přitom dosáhlo vysoké pojištěnosti: celkový počet účastníků dosáhl 4,5 mil. APF ČR uvádí, že míra zapojení obyvatelstva v penzijním připojištění převyšuje 70 % ekonomicky aktivních, a to bez zápočtu penzijně připojištěných nad 60 let, kteří tvoří cca 24 % z celkového počtu spořicích. Počet příjemců penzí koncem roku 2009 je pouhých 9 906. Produkt objektivně slouží jako extrémně výhodné spoření pro osoby ve věku od 50 let. Uváděné provozní náklady činí v průměru sice „jen“ 1,44 % z aktiv, zahraniční prameny však uvádí, že náklady ve výši 1 % z aktiv představují ve stabilizovaném systému spotřebu zhruba 15-20 % z vybraných příspěvků. Státní příspěvek vyplacený v roce 2009 činil 5,54 mld. Kč. K těmto veřejným výdajům na soukromé penze je nutno ještě připočítat ještě tzv. daňové výdaje, tj. snížení veřejných příjmů z titulu daňových zvýhodnění. Odhad daňových výdajů není k dispozici; z údaje o příspěvcích zaměstnavatelů na penzijní připojištění (8,42 mld. Kč) lze odhadnout snížení pojistného na sociální a zdravotní pojištění ve výši 2,95 mld. Kč. Dalších cca 1,3 mld. Kč představují snížení výnosu daně z příjmů ze závislé činnosti z titulu těchto příspěvků zaměstnavatelů. Pokud by daňové výdaje z titulu odpočtu od základu daně z příjmů účastníků činily zhruba stejnou částku, tak se dostáváme na celkové roční výdaje na státní podporu produktu penzijních fondů řádu 11 mld. Kč. Ekonomicky jde o součást veřejných výdajů na důchody.

39. Stavební spoření konkuruje penzijnímu připojištění: Stavební spoření je středoevropským produktem, vzniklým na bázi vzájemné pomoci při financování výstavby domů a bytů v době po 1. světové válce v Německu a poté v Rakousku. Zásadní zásluhu na jeho zavedení v 1. polovině 90. let v Česku a na Slovensku má jeden schopný rakouský čelný manažer – obchodník. K rychlému rozvinutí stavebního spoření u nás došlo v důsledku velmi vysokých státních dotací. Nejde totiž o účelové spoření na bydlení, ale o obecné spoření na dobu původně 5 let, se státním příspěvkem 25 % ze zaplacených vkladů. Reforma stavebního spoření v roce 2003 byla provedena tak, aby před jejím spuštěním (2004) vzniklo ještě velké množství smluv stavebního spoření s tím, že pro všechny dosavadní i takto narychlo vzniklé smlouvy budou na neurčito platit původní vysoké dotace. Reformou byla minimální doba spoření prodloužena na 6 let a sazba státního příspěvku byla snížena na 15 %. Počet smluv se v roce 2004 vyšplhal na 5,9 mil., mnoho účastníků přitom mělo 2 smlouvy, vloni počet smluv klesl na 4,9 mil. Smlouvy se uzavírají i na děti. Státní podpora v roce 2003 činila 13,3 mld. Kč, po reformě, kterou se výdaje státu na stavební spoření měly snížit, docházelo k jejímu růstu na maximum 16,1 mld. Kč v roce 2005. Pak začal pozvolný pokles, aby se až v roce 2009 dosáhlo

úrovně před reformou (13,3 mld. Kč). K těmto veřejným výdajům je třeba ještě připočítat daňové výdaje v podobě nezdaňování úroků ze stavebního spoření. Stavební spoření je ukázkovým případem dobývání renty (rent-seeking), resp. klientelismu. Asociace českých stavebních spořitelů tvrdí, že úvěry poskytované spořitelny vyvolávají multiplikační efekt, jehož výsledkem je, že daňové příjmy takto vytvořené převyšují státní dotace stavebního spoření. Svěrázná interpretace multiplikačních a akceleračních efektů veřejných výdajů! Pro stát by mělo být podstatné to, že produkt stavebního spoření je pro klienty (velmi) výhodný jen díky státním dotacím, bez státních dotací by byly reálné výnosy pro klienta záporné (cca -2 % p.a.). I zde, stejně jako u penzijního připojištění platí, že stát by neměl dotovat produkty, které jsou – samy o sobě – bez dotací neprodejné.

40. Rovné podmínky a dotace: Stát může dotovat některé produkty, musíme si však být vědomi, že se tím výrazně ovlivňuje trh a utrácí se státní peníze, které je nutno vybrat na daních. Státní podpora bydlení a důchodového zabezpečení je ve světě běžná, což ale není absolutním argumentem pro její poskytování. Zejména v době krize si lze představit její omezení, nebo i zrušení. Pozitivní fiskální efekt může mít i rekonstrukce státní podpory – např. její odložení do budoucna, kdy např. lze místo státní podpory ve fázi spoření přejít ke státní podpoře ve fázi užití (např. výplaty penzí). Konečnému rozhodnutí té či oné vlády o státní podpoře by měla předcházet i analýza příslušných trhů a jeho součástí by měla být i standardní koncepce public governance a corporate governance. České trhy stavebního spoření, penzijního připojištění i životního pojištění jsou vysoce koncentrované a málo konkurenční. I tomu musí odpovídat státní regulace, přičemž státní podpora je jedním z mála nástrojů, které má vláda ke zvýšení transparentnosti a konkurenceschopnosti příslušných trhů. Srovnatelné produkty musí mít rovné podmínky, pokud jde o přístup ke státní podpoře. Nejhorší variantou je vymýšlení českých originálních konstrukcí produktů, institucí a regulací pro poměrně malý český trh. Rozhodne-li se český stát podporovat účelové spoření na bydlení a stáří, měl by tak učinit jednotně, s rovnými podmínkami pro všechny příslušné bankovní, pojišťovací i investiční instituce. K tomu patří i garanční systém, financovaný z prostředků poskytovatelů produktů se státní podporou.

41. Rovné podmínky pro všechny poskytovatele soukromého penzijního a stavebního spoření: Vzorem individuálního a podnikového zabezpečení bydlení a ve stáří může být Německo s jeho produkty v praxi pojmenovanými po bývalém ministru práce W. Riesterovi (RiesterRente, Wohn-Riester). Rovné zacházení platí pro poskytovatele důchodového pojištění (klasického i investičního), fondových spořicíh programů (investiční fondy) a bankovníh spořicíh programů. Všechny produkty musí garantovat výplatu alespoň zaplacených příspěvků. Po dovršení věku 60 let je možno jednorázově vyplatit až 30 % stavu osobního účtu a dále vyplácet doživotní penzi, nebo dávku podle výplatního plánu do věku 85 let s tím, že zbývající prostředky budou přeměněny na doživotní penzi. Do produktu je možno zahrnout pojištění invalidní penze a pojištění pozůstalostní penze. Po naspoření minimálně 200 000 Kč lze naspořené prostředky použít na nákup nemovitosti (k vlastnímu bydlení) nebo splacení hypotéky. Produkty jsou certifikovány státním dozorem, včetně metod zúčtování ziskatelských a správních nákladů a včetně úmrtnostních tabulek typu unisex. Státní podpora ve formě slevy na dani (daňového bonusu) by byla ve výši 15 % ze zaplaceného příspěvku účastníka a jeho zaměstnavatele, nejvýše však z celkového příspěvku 100 000 Kč ročně, za podmínky celkového ročního výdělku brutto minimálně 100 000 Kč. Výplaty plnění podléhají dani z příjmů se srážkovou sazbou 15 %. Jiné produkty, než tento produkt penzijního a stavebního spoření, nárok na státní podporu nemají. Stávající státní podpora hypoték tím není dotčena.

42. Alternativní státní podpora penzijního a stavebního spoření: Alternativou k systému daňového bonusu je klasická a převažující forma státní podpory soukromého důchodového zabezpečení ve světě, spočívající v odpočtu zaplacených příspěvků účastníka od základu daně z příjmů a v nezahrnování zaplacených příspěvků zaměstnavatelem do základu daně z příjmů ze závislé činnosti. Tato alternativa je méně transparentní, přitom za předpokladu stejných maxim 100 000 Kč může být pro stát finančně náročnější – v závislosti na sazbách daně z příjmů. Fiskálně výhodnější variantou je poskytování státní podpory nikoliv při placení příspěvků, ale až při vyplácení plnění. V této variantě by zřejmě došlo k podstatné redukci produkce a produktových kmenů. Stát se také může rozhodnout dále neposkytovat státní podporu soukromému spoření a ušetřené výdaje (přímé i daňové) promítnout do nižšího zdanění.

43. Transformace penzijních fondů a stavebních spořitelny: Existence stávajících penzijních fondů je protiprávní a tento problém lze vyřešit jednoduše tím, že se penzijním fondům uloží transformace na životní pojišťovnu, např. k 31. 12. 2011. Tím se odstraní i přetrvávající problém oddělení majetku klientů a majetku akcionářů. Při té příležitosti lze zrušit státní regulaci produktu. Životní pojišťovny, provozující dosavadní produkt penzijního připojištění, mohou fúzovat s jinými životními pojišťovnami. Stávající stavební spořitelny se budou transformovat na univerzální banky s licenci na poskytování produktu stavebního spoření. Tyto univerzální banky budou moci fúzovat s jinými univerzálními bankami. Těmito transformacemi se sníží správní náklady poskytovatelů produktů.

15. 6. 2010